

Der er ingen job på en død planet – fagforeningernes rolle i Den bæredygtige stat

Temanummer: Den Bæredygtige Stat

Indledning

Konsekvenserne af den menneskeskabte klima- og bæredygtighedskrise er en ren dystopi. Med den nuværende retning anno 2022 vil menneskeligheden møde tørke, oversvømmelse, masseuddøen af arter og menneskelig lidelse i et endnu ukendt omfang, hvis vi ikke får gennemført en radikal, grøn omstilling. Heller ikke Danmark vil gå fri.

Som formand for fagforeningen DM betragter jeg den grønne omstilling som en naturlig opgave for fagbevægelsen og et nødvendigt skridt i tråd med fagbevægelsens historiske udvikling. *Der er ingen job på en død planet*, som de mest friske siger i fagbevægelsen. Men hvilke roller kan fagforeninger indtage i forhold til grøn omstilling, og hvor skal vi starte?

**CAMILLA
GREGERSEN**
Formand for den
akademiske fagforening
DM

Fagforeningers grønne rolle i den bæredygtige stat

Bogen *Den bæredygtige stat* (Willig & Blok, 2020) tager udgangspunkt i idealtypen af en stat, hvor institutioner fremmer bæredygtighed, og hvor staten lytter til et kritisk, grønt civilsamfund, der medfaciliterer omstillingen til en bæredygtig økonomi. Vi har med andre ord at gøre med en statskapacitet, der – hvis man tager udgangspunkt i Danmark – er bredere tænkt end centraladministrationen, administrative processer og lovene udstukket af Folketinget. Den bæredygtige stat har her rum til det civilsamfund, hvor også fagforeninger kan bidrage til den grønne omstilling. Det er positivt, da det er forudsætningen for en retfærdig omstilling og fagforeningernes aktive rolle, som det følgende uddyber.

Fagbevægelsens historie er formet af en kamp for retfærdighed med vægt på forbedring af løn- og arbejdsvilkår som forudsætning for gode liv. Men fagbevægelsen har også kæmpet en bredere kamp for ordentlige boliger, uddannelse og dannelse, et sundhedsmæssigt og socialt sikkerhedsnet, et demokratisk samfund og en retfærdig fordeling af velstanden.

Fagbevægelsen har over det sidste århundrede taget rejsen fra at være aktivistiske og uafhængige civilsamfundsorganisationer til i høj grad at være mere institutionaliserede organisationer, der samarbejder tæt med staten og andre ledende samfundsaktører. Fagbevægelsen har på den måde opnået magt og en central rolle i mange politisk-administrative processer. Det kommer til udtryk i

fx trepartsforhandlinger og politisk udpegede kommissioner, ekspertgrupper mv. Den tæt institutionaliserede position giver på én gang både udfordringer og muligheder i forhold til fagbevægelsens rolle i den grønne omstilling. Det er fra dette perspektiv, at jeg vil give et bud på de positive muligheder, som fagforeninger har i forhold til at skubbe på den grønne omstilling.

Fagforeningsredskaber i den grønne omstilling

I det følgende vil jeg gennemgå tre forskellige veje, som fagforeninger kan benytte, og som kan bidrage til den grønne omstilling i den bæredygtige stat. Det er fagforeningernes medlemmer, det er overenskomsterne, og det sidste er politisk interessevaretagelse. I sidstnævnte vil jeg bl.a. lægge vægt på politiske alliancer og herunder innovative partnerskaber såsom klimaalliancen *Broen til Fremtiden*, som fremhæves i Den bæredygtige stat (Willig & Blok, 2020:45).

Medlemmerne

Fagbevægelsen har et godt udgangspunkt for at skubbe på den arbejdspladsbaserede grønne omstilling – dvs. den omstilling, der tager udgangspunkt i hver enkelt organisations direkte og indirekte udledning og ressourceforbrug. Det skyldes, at fagbevægelsen er repræsenteret på langt de fleste danske arbejdspladser med medlemmer og ofte med tillids- og arbejdsmiljørepræsentanter. Fagbevægelsen kan spille en central rolle ved at bringe bæredygtige ideer ud til medlemmerne, som de kan bringe med til bordet ude på arbejdspladserne og derved give et grønt skub videre til ledelserne

Et stigende antal mennesker ønsker at bidrage til den grønne omstilling gennem deres arbejde. Også blandt topchefer og ledelserne. Med det afsæt sagde den tidligere topchef i Unilever frit oversat til dansk: ”Der er en Greta Thunberg i ethvert selskab” (Oxfam, 2022). Der er altså medvind til grønne initiativer. Men mange medarbejdere oplever ikke desto mindre barrierer for at gøre mere, og mange ved end ikke, hvad deres arbejdsplads overhovedet gør i forhold til klima og naturressourcer (DM, 2019).

Derfor arbejder vi i DM sammen med en række andre fagforeninger på tværs af hovedorganisationer og grønne NGO'er på en grøn arbejdspladsguide til medlemmerne. Guiden skal give dem inspiration og handlelyst til at tage del i omstillingen. Får man ændret adfærden, mens man er på arbejde, forventes det også at smitte af på ens tilgang, når man har fri.

Fagforeningernes medlemmer har også en anden stor muskel, der kan mobiliseres i den grønne omstilling. De danske pensionsselskaber forvalter op mod 4.000 milliarder kroner af lønmodtagernes fælles pensionsmidler. En stor del af pensionsselskaberne har forskellige grader af demokratisk styring og er tilknyttet arbejdsmarkedets parter. De er en vigtig kilde til at stoppe udledning

og til finansiere den globale grønne og retfærdige omstilling, som haster og kræver store investeringer. De mest demokratisk styrede pensionskasser som eksempelvis Akademiker Pension har allerede taget store vigtige skridt og bliver også ratet derefter af uvildige NGO'er som værende nr. 1 pensionskasse i forhold til grøn omstilling (WWF, 2022).

Forandringsteorien her er, at det er medlemmerne, der skal skubbe pensionskasserne, da det er deres penge, men at fagforeningerne med vægt kan facilitere og opfordre til, at medlemmerne inddrages i pensionskassernes klimaindsats og debatten om ansvarlige investeringer for på den måde at demokratisere dialogen. Derfor har klimaalliancen Broen til Fremtiden udviklet en politik med netop dette afsæt (Broen til Fremtiden, 2021).

Overenskomsterne

Det måske mest traditionelle redskab i fagforeningers værktøjskasse er overenskomsterne – de frie, kollektivt og bindende aftaler mellem arbejdsmarkedets parter. Overenskomster tager traditionelt deres udgangspunkt i løn og arbejdsvilkår, men også her er der rum for en vis nytænkning i relation til den grønne omstilling.

I 2020 kom det måske første egentligt grønne overenskomstresultat, da ansatte i industrien fik en rolle i virksomhedernes omstilling, og den grønne omstilling blev løftet ind i samarbejdet mellem ledelse og medarbejdere (CO-industri, 2020). Aftalen anerkender medarbejdernes rolle og giver ansvar og kompetence til det såkaldte TekSam-udvalg og samarbejdsudvalgene, der bl.a. skal se på medarbejdernes kompetencer til den grønne omstilling. Der var tale om et vigtigt, men relativt moderat resultat i et omstillingsperspektiv. Det kan dog vise sig at have været startskuddet på en ny trend i overenskomstforhandlinger.

Allerede året efter fremsatte AC på baggrund af krav fra DM et vidtgående overenskomstforslag om, at alle offentlige arbejdspladser skal begynde at arbejde strategisk med den grønne omstilling, og at de ansatte skal inddrages i arbejdet. Konkret foreslog DM på baggrund af kravindsamling fra medlemmer, at der skulle etableres klimarepræsentanter på arbejdspladserne. Det overordnede forslag kom i modereret form igennem både den kollektive proces, som kravsudtagning er, og forslaget endte med at blive en del af aftalen med de offentlige arbejdsgivere. Stærkest på statens område, hvor samarbejdsudvalget har fået opgaven, og i en moderat form i de kommunale og regionale områder. På den måde var overenskomstforhandlingerne i 2021 et grønt gennembrud og en forudsætning for, at fagforeningerne i den offentlige sektor kan arbejde videre ad det spor.

For at overenskomstresultatet skal have effekt, er det afgørende, at fagforeningerne får engageret medlemmerne, så aftalerne kan virke ude på arbejdspladserne. Derfor arbejdes der nu med den nævnte arbejdspladsguide og erfa-

ringsnetværk for dem, der arbejder med arbejdspladsnær grøn omstilling – på tværs af fagforeningerne i Broen til Fremtiden.

Politisk interessevaretagelse

Den sidste vej for fagbevægelsens arbejde med grøn omstilling, som jeg vil nævne i denne artikel, handler om politisk interessevaretagelse.

Fagforeninger har i forvejen stor erfaring med interessevaretagelse i forhold til det politiske niveau, og vi har styrket samarbejdet og vidensflow mellem fagforeninger og med andre civilsamfundsorganisationer i de senere år. Et tydeligt eksempel er alliancen Broen til Fremtiden, der er blevet til efter norsk forbillede. Her er flere faglige organisationer gået sammen med grønne NGO'er om en alliance med formålet om en retfærdig omstilling og et CO₂-neutralt Danmark baseret på 100 pct. vedvarende energi i senest 2040.

Broen til Fremtiden kommer løbende med udspil om grøn omstilling på en række områder og kan være med til at give politikerne et mandat til at tage de nødvendige politiske skridt til, at vi kan sikre både klima, miljø og artdiversitet. Det kræver selvsagt, at fagforeningernes medlemmer også forstå nødvendigheden af omstillingen, der kan komme med en pris. Her har fagforeningerne et ansvar.

Der er mange, der har kigget på nølende politikere og bebrejdet dem, at de handler for lidt og for sent på IPCC's klimarapporter. Kritikken er berettiget. Derfor skal vi gøre politikerne trygge ved mere handling, og ved at civilsamfundet giver dem mandat til at rykke på den nødvendige omstilling og tage de nødvendige skridt. Her kan fagforeningerne gøre en forskel som civilsamfundsaktører, der repræsenterer og har kontakt til brede grupper på arbejdsmarkedet; fagforeningerne kan via opfordringer til politikerne faktisk muliggøre, at politikerne kan træffe de svære, men nødvendige grønne beslutninger.

En sådan opfordring kom Broen til Fremtiden fx med i juni 2019 op til forhandlingerne om den 8. udbudsrunde om fremtidig olieagt og -produktion i Nordsøen (DR, 2019; Berlingske, 2020). I oktober 2020 meldte Total, den største aktør i Nordsøen, at de ville trække sig fra ansøgningsprocessen pga. politisk usikkerhed. Og i december 2020 blev der indgået en bred politisk aftale om at droppe den 8. udbudsrunde og aftale en slutdato i 2050 for indvinning af olie og gas i den danske del af Nordsøen. I aftalen om Nordsøen hvor den 8. udbudsrunde blev aflyst, lå der også elementer om efteruddannelse og omskoling. Den del var vigtig for os i fagbevægelsen.

Ville vi i fagbevægelsen være gået ind i sådan en sag, der står i konflikt med visse fremtidige arbejdspladser, for 10 år siden? Det er langt fra sikkert, og det ville også være svært uden en bred alliance.

Konklusion

Jeg har her gennemgået en række veje, som fagforeninger kan tage i forhold til at bidrage til visionen fra bogen Den bæredygtige stat. Selvom der er et stykke vej igen, er store dele af fagbevægelsen klar med de grønne faner og til mere vidtgående skridt imod et mere bæredygtigt samfund. Der er ingen job på en død planet.

Litteratur

- Berlingske, 2020. *En grøn frontløber planlægger efter målstregen*. Torsdag d. 25. juni 2020: <https://www.berlingske.dk/kommentarer/en-groen-frontloeber-planlaegger-efter-maalstregen>
- Broen til Fremtiden, 2022: *Klimaansvarlige investeringer af pensionsformuer*. Positionspapir: https://broentil-fremtiden.dk/onewebmedia/Broen%20til%20fremtiden_%20Positionspapir%20investeringer%20Final.pdf
- CO-industri, 2020. *OK20 protokollater*. 20. februar 2020: <https://www.co-industri.dk/fakta/ok20-protokollater>
- DM, 2019. *Danskerne er klimadukse derhjemme, men arbejdspladserne sløser*: <https://dm.dk/nyheder/2019/danskerne-er-klimadukse-derhjemme>
- DR, 2019. *Oliejagt i Nordsøen: Nu presses regeringen fra flere sider*. 24. september 2019: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/oliejagt-i-nordsoeen-nu-presses-regeringen-fra-flere-sider>
- Oxfam, 2022. *Make us feel uncomfortable...* Three tips from Paul Polman on how charities should work with business. 15. Februar 2022: <https://views-voices.oxfam.org.uk/2022/02/make-us-feel-uncomfortable-three-tips-from-paul-polman-on-how-charities-should-work-with-business/>
- Willig, Rasmus & Blok, Anders (2020). *Den bæredygtige stat*. København: Hans Reitzels Forlag
- WWF, 2022. *Tid til et grønt sprint i den danske pensionssektor*. WWF Verdensnaturfonden, februar 2022: <https://www.wwf.dk/nyhed/se-hvor-groent-dit-pensions-selskab-er/>